

Poznámky k sociologické perspektivě v české historiografii 50. a 60. let

PAVLA HORSKÁ*

Prozatím se mi nepodařilo nalézt dostatek zpráv potvrzujících či vylučujících vědomí o problému tzv. „nových“ sociálních věd na českých univerzitách po jejich znovuotevření roku 1945. Existuje dnes sice řada pozoruhodných biografii významných českých badatelů, ponejvíce historiků, kteří se přímo poválečné obnovy na českých vysokých školách účastnili. Příkladem za všechny může sloužit kniha vzpomínek Josefa Polišenského [Polišenský 2001]. Nemluvě ani o pamětech Václava Černého, proslulých u nás i v zahraničí [Černý 1992]. Jenomže právě v případě těchto dvojích pamětí, které bezesporu jsou a budou badateli o poválečném období vděčně přijímány jako důležitý zdroj informací, je snadné dokázat mnohá úskalí užívání osobních vzpomínek jako historického pramene. Stačí srovnat zmínky Václava Černého o Josefu Polišenském a Josefa Polišenského o Václavu Černém. Jejich aktivity se poměrně často prolínaly vzhledem k společnému a tehdy v Čechách dosti vzácnému zájmu o oblast španělské kultury a španělského jazyka. Mimo to těsně po skončení války si Václav Černý vybral Josefa Polišenského jako sekretáře do školské a kulturní komise Zemského národního výboru. Z toho, jak se oba pamětníci o společných akcích zmiňují či je zamlčují, lze usuzovat především na značný vliv osobních zájmů univerzitních učitelů v poválečné reorganizaci vědeckých pracovišť. Nicméně osobními zájmy byli vedeni především ti vědečtí pracovníci, kteří se již dříve s vědeckým životem příslušných institucí setkali. Ti, kteří přicházeli teprve na vysoké školy nebo do nově zřizovaných ústavů, mnohdy vůbec nevěděli, jak vědecký život v meziválečném období vypadal. Reagovali na tuto situaci přirozeně různě. Mé vzpomínky zachycují podle mého názoru pozoruhodné pokusy, kdy se jednalo o implementaci sociologického pohledu do marxistické historiografie ústředních historických pracovišť.

Od počátku padesátých let přibyla k univerzitám jako vrcholné vědecké pracoviště ještě Československá akademie věd. Ta však již vznikala po únoru 1948 a společenské vědy v ní byly zastoupeny podle tzv. „sovětského modelu“. Ovšem přes hluboký rozdíl mezi tehdejšími „západními“ politickými ideologiemi na západních univerzitách a marxistickou ideologií na akademických pracovištích v SSSR, dějepisectví bylo přisouzeno v té době v obou případech významné, ne-li nejdůležitější místo v organizaci společenských věd [Horská-Vrbová 2003]. Hledáme-li dobové svědectví o problému vymezování společenských věd vůči ostatním vědám na

* Veškerou korespondenci posílejte na adresu: redakce Sociologického časopisu, Jilská 1, 110 00 Praha 1, e-mail: sreview@soc.cas.cz.

konci 40. let v Československu, nalézáme je kupodivu nejnápadněji a nejdříve v beze-
 lstně naivní snaze školských úřadů o radikální převrat ve výuce věd o společnosti na
 druhém stupni nově zavedené „jednotné školy“ po únoru 1948. Již roku 1945 začal
 vycházet ve Státním nakladatelství pro potřeby středoškolských učitelů časopis *Po-
 litická výchova* a později *Občanská výchova*. V září 1948 vyšlo 1. číslo 1. ročníku no-
 vého časopisu, zahrnujícího oba předcházející: *Společenské nauky ve škole. Časopis
 pro občanskou nauku, dějepis, zeměpis a vlastivědu*. Už sám fakt, že slovo věda bylo na-
 hrazeno rusismem „nauka“, svědčil o nové orientaci výuky společenským vědám.
 V redakčním úvodníku se o tom ostatně mluvilo bez obalu, že časopis prý „bude
 jednoznačně pokrokovým a chce přinášet materiál a pomocné texty zpracované
 podle pokrokových hledisek, založených na vědeckém socialismu“.¹

Hned v prvním čísle nového časopisu *Společenské nauky ve škole* vydaném po
 únoru 1948 se objevil klasický přístup socialistické školy k vědám o společnosti:
 cesta vědeckého poznání je v nich reglementována politickou ideologií. V Angeliso-
 vě článku ve zmíněném časopise se říká, že *občanská výchova* na škole II. stupně se
 bude nazývat *občanská nauka*. Samo označení předmětu prý svědčí, že jeho těžiště je
 v systematickém poučení, v „nauce“. Že by si na ministerstvu školství ČSR v září
 1948 už byli vědomi rozdílu mezi vědeckým poznáním a indoktrinací? Při tom teh-
 dejší ministr školství v některých ohledech sdílel názory konzervativních historiků
 o postavení historie v hierarchii věd o společnosti.² Zároveň ale nejen při reorgani-
 zaci výuky na univerzitách a při zakládání Československé akademie věd, ale i v no-
 vých osnovách středních škol po únoru 1948 docela zmizely názvy některých věd
 o společnosti, zejména těch, které byly na Západě označovány jako „nové“. Teprve
 v únoru 1951, v 6. čísle ročníku VI. *Společenských nauk ve škole*, si dovolil Jiří Cvekl
 v článku „Podmínky materiálního života společnosti. Tři zvláštnosti výroby. Hospo-
 dářská základna společnosti – a společenská nadstavba“ užít výrazu *sociologický jev*,

¹ Ve *Společenských naukách ve škole*, I. roč., 1. číslo, Praha: září 1948, uveřejnil šéfredaktor Ka-
 rel Angelis článek „Společenské nauky v nových osnovách“. Citoval v něm sovětskou prá-
 ci M. A. Leonova *Očerk dialektického materialisma* (1948, Moskva: Ogiz), podle níž „světový
 názor je systémem poznatků a představ o jevech přírody, společnosti a lidského myšlení, kte-
 rý má dáti úplný obraz světa, dát jediný pohled, jímž lze sepnout složité pásmo dějin příro-
 dy i lidské historie.“ Proto prý jsou nejdůležitější základy přírodních věd, jež pomáhají po-
 znat přírodní zákonitost, a základy společenských věd, jež vedou k poznání zákonitosti vý-
 voje lidské společnosti a k poznání, že určující příčiny společenských přeměn jsou ve hmot-
 ných podmínkách lidského života, ve výrobních poměrech společnosti. Pro poznání zákoni-
 losti lidského myšlení jsou pak důležité psychologie, logika a vědecká filozofie.

² Karel Angelis v citovaném článku nejen popisoval osobní podíl tehdejšího ministra školství
 Zdeňka Nejedlého na nových osnovách občanské výchovy – ministr prý sám přepracoval
 osnovy dějepisu a zcela nově vytýčil úkol literární a kulturní výchovy na střední škole, nýbrž
 tlumočil i představu Nejedlého o místě historie v občanské výchově: „Chceme vychovávat na-
 ši mládež charakterově. Škola může velmi mnoho v té věci udělat a zrovna v naší minulosti
 jsou toho krásné příklady. Chceme naučit na příkladech dobrých českých lidí, na naší litera-
 tuře a mnohých jiných věcech chápat nejmravnější povinnosti člověka, jako je práce, sociál-
 ní poměr člověka k člověku...“ [Angelis 1948: 2–5].

a to ještě v citátu ze Stalina [Cvekl 1951: 263–269]. Přes to, že Josef Král se snažil roku 1946 prosadit sociologický ústav v rámci tehdy dosud činné České akademie věd a umění, sociologie se z počátku do nové Československé akademie vůbec nedostala [Beran 2003]. Ti, kdo se zabývají dějinami české sociologie, vědí, že teprve v následujících třech desetiletích se podle sovětského vzoru začali zájemci o studium společnosti v socialistických zemích zaštiťovat Leninem, který považoval materialistické pojetí dějin za synonymum pro společenskou vědu. Lenin se domníval, že „hypotéza materialistického pojetí dějin poprvé umožnila utvořit vědeckou sociologii“ [Dějiny buržoazní sociologie 1982].

„Nemarxistickou“, a tudíž „nevědeckou“ sociologii v Československu nebylo tedy od přelomu čtyřicátých a padesátých let možno studovat ve vědeckých institucích, ba ani se o její existenci už na střední škole dozvědět. Sociologická témata ovšem nadále existovala. Podělily se o ně „povolené“ vědy o společnosti? Oblast historiografie může sloužit za příklad, jak tzv. marxistické přehodnocování nevyžadovalo jen horlivé studování historického materialismu v různých, většinou sovětských příručkách, nýbrž odhalovalo i řadu zcela praktických metodologických problémů, s nimiž se až dosud badatelé setkávali spíše v oborech „nových“ věd o společnosti než v klasických disciplínách, jako bylo například dějepisectví. Při geografické a ekonomické analýze historického vývoje v 18. a 19. století se ukázalo, že zcela chybí zasvěcenější pohled na průmyslovou revoluci v českých zemích. Když Jaroslav Purš uveřejnil své práce o průmyslové revoluci [Purš 1960] a přidali se k němu další autoři, vzbudili dokonce zájem prestižního francouzského časopisu *Annales: Économie, Sociétés, Civilisations*, soustřeďujícího kolem sebe tehdejší výkvět „nových“ sociálních věd. Bernard Michel, který se tehdy věnoval studiu vývoje bankovního kapitálu v Rakousku-Uhersku v 19. století, uveřejnil v *Annales* článek, v němž projev il pochybnosti, zda Puršova teorie „dovršení“ průmyslové revoluce za hospodářské krize 1873 může být dostatečně potvrzena prameny o financování průmyslu v českých zemích [Michel 1965].

V západních bibliografiích historické demografie byla a dosud bývá uváděna práce Ludmily Kárníkové, která obrátila pozornost badatelů zabývajících se účinky průmyslové revoluce na hospodářský vývoj českých zemí ke studiu populačně ekonomických oblastí. Autorka považovala svoji práci za výsledek rozvoje marxistické historické vědy, jež prý „dosáhla v 50. letech pozoruhodných úspěchů především při poznání hospodářského a sociálního vývoje českých zemí v období kapitalismu.“ Tento rozvoj prý „vytvářel příznivé předpoklady i pro práci historicko-demografickou. Záporně ovšem na vývoj vlastní demografie působil dogmatismus některých oficiálně uznávaných prací sovětských, které velmi zjednodušujícím způsobem spojovaly populační vývoj s vývojem ekonomickým a třídním (rovněž schematicky pojímaným) a zabraňovaly tak tvůrčímu marxistickému promyšlení skutečných souvislostí“ [Kárníková 1965: 15]. Toto už si mohla dovolit říci bez následného postihu práce sepsaná v Historickém ústavu ČSAV, vydaná v polovině šedesátých let. Její autorka při tom poukazovala i na další, prý „opravdu plodné pokusy marxistických demografů a ekonomů, navazující na pokročilou odbornou tradici této disciplíny u nás“. Jmenovitě

uváděla, že tyto pokusy se prý začaly objevovat v hojnější míře od konce padesátých let v pracích Vladimíra Srba, Milana Kučery, Zdeňka Pavlíka, Jaromíra Korčáka a Zdeňka Vávry.³

Ludmila Kárníková se nedočkala vydání své knihy, protože v roce 1963 zahynula při automobilovém neštěstí. To znamená, že její pojetí metody „tvůrčího marxistického promyšlení skutečných souvislostí“ se muselo formulovat nejpozději v letech 1962–1963. V archivu *Ecole des hautes études en sciences sociales* (EHESS) v Paříži je uložen samostatný fascikl s názvem „Marxisme“, kde se nalézá korespondence Annie Kriegelové, vedoucí jednoho z oddělení Ústavu hospodářských a sociálních dějin na Sorbonně, jehož ředitelem byl Ernest Labrousse. Kriegelová žádala roku 1962 o podporu pro svůj projekt dějin francouzského dělnického hnutí. Pokládala tento projekt za součást bádání o sociálních dějinách, pojatých zároveň jako součást obecné historie a jako specializované odvětví historiografie, což prý – podle názoru Kriegelové – patřilo k největší originalitě francouzské historické školy [Horská 2003: 20]. Kriegelová se snažila smířit své marxistické pojetí dějin francouzské dělnické třídy s představami o „nové“ sociální historii. Mohla být inspirována mezinárodní diskusí o sociálně ekonomických hranicích dělnické třídy, o níž informoval v letech 1959–1961 i v Praze vycházející časopis *Otázky míru a socialismu*. A zase to byla Ludmila Kárníková, kdo upozornil v Československém časopise historickém na „široký ohlas mezi marxistickými sociology i politickými ekonomy všech zemí“ [Kárníková 1962: 497]. Historický ústav ČSAV se připojil k zmíněné diskusi několika pracovními poradami „o vývoji, složení a postavení naší dělnické třídy za kapitalismu“. Kárníková přednesla jeden z hlavních referátů, v němž upozornila, že studium dělnické třídy „vyžaduje dlouhodobou soustředěnou práci, společnou práci sociologů, ekonomů i historiků, u nás i na mezinárodním fóru, kritickou výměnu názorů na problémy i pracovní metody“ [Kárníková 1962: 498].

Nebyl to ovšem jen stejný předmět studia: dělnická třída, který měl naději spojit zájem sociologů, ekonomů i historiků. Sociology a historiky zabývající se společností 19. a 20. století totiž obecně spojují některé pracovní metody, a to zejména ty, které jsou vázány na užívání pramenných děl státní či soukromé statistiky. Není naděje, že by kdy mohly být pro sociální výzkum beze zbytku využity všechny statistické údaje shromážděné v posledních dvou staletích státními i soukromými statistickými úřady v tzv. civilizovaných zemích. Na počátku 20. století nastaly značné technické problémy s uchováváním tak velkého množství statistických dat. Začaly se vypracovávat metody výběrových statistických šetření, při nichž méně důležité údaje mohly být eliminovány už při sběru. Není třeba připomínat, že na vytváření

³ Kárníková viděla optimisticky i vývoj historické demografie do budoucna: „Podaří-li se spojit úsilí historiků s historicko-demografickou prací ekonomů a dnešních demografů a bude-li toto promyšlené studium vývoje našeho obyvatelstva zařazeno do širokého rámce vývoje evropského a světového, učiníme podstatný krok k vědeckému objasnění vzájemných a složitých vztahů mezi vývojem materiálního základu společnosti, její sociální strukturou a postojem jednotlivců k otázce budoucích generací. Bez tohoto poznání není možné pochopit a usměrnit ani populační vývoj v současné době“ [Kárníková 1965: 16].

těchto metod se podíleli odborníci řady vědních oborů, mezi nimiž badatelé z oblasti demografické statistiky a sociologie patřili k nejprřednějším. Zvláštní důraz na statistické údaje a metody jejich zpracování se tak stal v 60. letech 20. století jednou z cest českých sociálních dějin, jak se zabývat vývojem společnosti a vyhnout se při tom neplodným diskusím o povinném materialistickém názoru na dějiny, třídním boji a historických „zákonitostech“.

V říjnu 1968 uspořádal „Österreichische Ost- und Südosteuropa-Institut“ ve Vídni z pověření tehdejšího rakouského ministra vyučování vědeckou konferenci *Herbst 1918* věnovanou padesátému výročí rozpadu Habsburské monarchie. Z velkého množství referátů účastníků z mnoha států jen 6 příspěvků bylo zařazeno do oddílu věnovaného sociálním a hospodářským předpokladům rozpadu Rakouska-Uherska. Jeden jediný z těchto šesti, věnovaný rakouskému dělnickému hnutí od ledna do listopadu 1918, byl přednesen rakouským historikem. Ostatních pět pocházelo od autorů z Československa a Maďarska, tedy zemí za železnou oponou. Byly rovněž zčásti věnovány dělnickému hnutí či válečnému hospodářství. Pouze dva referáty se zabývaly tématy blízkými historické sociologii, aniž se dotkly dělnické otázky. Byl to příspěvek Petera Hanáka o veřejném mínění v Rakousku-Uhersku v posledním válečném roce [Hanák 1970] a Pavly Horské o sociální struktuře střeoevropských národů v okamžiku zhroucení Rakouska-Uherska [Horská 1970]. Protože jde v druhém případě o můj vlastní příspěvek, pamatuji se, že jeho autorský záměr vznikl na přelomu 50. a 60. let ve zmíněných diskusích v Historickém ústavu ČSAV. Tehdy jsme odůvodňovali nutnost studia změn v sociálních strukturách na základě dokonalých rakouských statistik povolání obyvatelstva tím, že jinak by nebylo možné vysvětlit, jakým mechanismem ovlivňovaly hospodářské dějiny politický vývoj monarchie [Horská 1970: 56]. Je ovšem třeba říci, že konference *Herbst 1918*, poslední na dlouhou dobu, již se mohli čeští historikové svobodně účastnit, se na konci 60. let konala už pod vlivem poměrně širokého otevření se „západnímu“ světu.

V 60. letech to už nebyla jen kamufláž „tvůrčího marxismu“, která měla usnadnit přístup sociologických témat do historiografie a spolupráci historie a sociologie. Úkryt před povinným marxistickým „přehodnocováním“ při středoškolské i vysokoškolské výuce se snažili nalézt historikové sociálních dějin i například v programu dějin průmyslových závodů. O tuto tematiku se zajímal už v meziválečném období významný český historik hospodářských a sociálních dějin Bedřich Mendl, autor velmi ceněné práce o hospodářských dějinách Evropy. Jeho mladší spolupracovník Jan Klepl zůstal až do své smrti v roce 1965 věrný myšlence dějin průmyslu a obchodu a snažil se ji prosazovat bez ohledu na režim a politické zřízení [Hozák – Sekyrková 2002]. Když bylo třeba hájit tuto myšlenku proti podezření z „nemarxistickosti“, neváhal se Klepl zaštitit poukazem na obecně v 30. letech 20. století známou akci dějin závodů v SSSR. Jejím ideovým vůdcem byl Maxim Gorkij, který ji považoval za součást boje za socialistickou kulturu.

Není mi známo, zda se někdo kdy zabýval otázkou, nakolik na Gorkého mohla působit americká inspirace. Děkan *Harvard Graduate School of Business Adminis-*

tration totiž zřídil v roce 1927 profesuru pro dějiny podnikání, která měla za úkol prostředkovat styky mezi historiky a businessmany. Pravděpodobným úmyslem Gorkého bylo prostřednictvím dějin závodů patřících socialistickému státu vnést do historie výrobních sil lidský faktor. Ovšem také soukromé podnikání v tzv. kapitalistických zemích představovalo pro historiky i sociology velký sociální problém. Domnívám se, že pro českou historiografii i sociologii bylo v 60. letech důležité, že prostřednictvím dějin závodů se mohla setkávat s názory různých stran, že nejen Gorkého akce, ale i obtíže, s nimiž se potýkali seriózní historikové businessu na obou stranách Atlantiku, jim byly známe z tehdejších mezinárodních odborných revuí [Briggs 1957]. O sociologická témata v české historiografii tedy nebyla nouze ani v době, kdy sociologie neměla své vědecké instituce a nesnadná cesta ke spolupráci mezi historií a sociologií se hledala nejčastěji prostřednictvím společných metod výzkumu.

PAVLA HORSKÁ je historička. Zabývá se historickou demografií, historickou sociologií, dějinami 19. století. Naposledy publikovala spolu s Jiřím Musilem a Eduardem Maurem knihu Zrod velkoměsta. Urbanizace českých zemí a Evropa (2002).

Literatura

- Angelis, Karel 1948 „Společenské nauky v nových osnovách“. *Společenské nauky ve škole* I: 2–5.
- Beran, Jiří 2003. „K tradicionalistickým a stalinismem deformovaným přístupům při budování společenskovědních pracovišť ČSAV“. Pp. 178–190 in Barvíková, H. (ed.), *Reflexe počátků vědecké instituce*. Praha: Archiv AV ČR.
- Briggs, Asa 1957. „Business History“. *The Economic History Review* 9 (3): 486–498.
- Cvekl Jiří 1951. „Podmínky materiálního života společnosti. Tři zvláštnosti výroby. Hospodářská základna společnosti – a společenská nadstavba“. *Společenské nauky ve škole* II: 263–269.
- Černý, Václav 1992. *Paměti 1945–1972*. Brno: Atlantis.
- Dějiny buržoazní sociologie 19. a začátku 20. století*. 1982. Praha: Svoboda.
- Hanák, Peter 1970. „Die Volksmeinung während des letzten Kriegsjahres in Österreich-Ungarn“. Pp. 58–66 in Plaschka, R. G., K. Mack (eds.), *Die Auflösung des Habsburgerreiches. Zusammenbruch und Neuorientierung im Donauraum*. Wien: Verlag für Geschichte und Politik.
- Horská, Pavla 1970. „Die Sozialstruktur der mitteleuropäischen Nationen im Zeitabschnitt des Zusammenbruches Österreich-Ungarns“. Pp. 53–57 in Plaschka, R. G., K. Mack (eds.), *Die Auflösung des Habsburgerreiches. Zusammenbruch und Neuorientierung im Donauraum*. Wien: Verlag für Geschichte und Politik.
- Horská, Pavla 2003. „VI. sekce École pratique a čeští historikové“. Pp. 11–25 in Francouzská inspirace pro společenské vědy v českých zemích. Praha: CeFREs.
- Horská-Vrbová, Pavla 2003. „Mé vzpomínky na počátky Historického ústavu ČSAV“. Pp. 129–133 in Barvíková, H. (ed.), *Reflexe počátků vědecké instituce*. Praha: Archiv AV ČR.

- Hozák, Jan, Milada Sekyrková 2002. „Archiv pro dějiny obchodu, průmyslu a technické práce po 70 letech“. *Archivní časopis* 52: 201–210.
- Kárníková, Ludmila 1962. „K vývoji naší dělnické třídy v období kapitalismu a nástupu imperialismu“. *Československý časopis historický* 10: 496–519.
- Kárníková, Ludmila 1965. *Vývoj obyvatelstva v českých zemích 1754–1914*. Praha: NČSAV.
- Michel, Bernard 1965. „La révolution industrielle dans les pays tchèques au XIXe siècle“. *Annales. Économie, Sociétés, Civilisations*: 984.
- Polišenský, Josef 2001. *Historik v měnícím se světě*. Praha: Karolinum.
- Purš, Jaroslav 1960. *Průmyslová revoluce v českých zemích*. Praha: Svoboda.

**Z publikací vydaných
Sociologickým ústavem AV ČR
v roce 2003**

Hamplová, D., S. Pikálková, J. Rychtaříková: *České ženy: vzdělání, partnerství, reprodukce a rodina.*

Praha: Sociologický ústav AV ČR 2003, 101 s., 82 Kč

Monografie obsahuje tři texty, které využívají jak tvrdých dat ze sčítání lidu (2001), tak výsledků mezinárodního srovnávacího Šetření rodiny a reprodukce (Family and Fertility Surveys). Úvodní práce Dany Hamplové se zabývá vztahem mezi nejvyšším dosaženým vzděláním, školní docházkou a vstupem do manželství či nesezdaného soužití, následují analýzy Jitky Rychtaříkové, která se věnuje generační plodnosti žen podle výsledků sčítání lidu podle vzdělání a rodinného stavu, a Simona Pikálková rozebírá specifickou otázku třetího dítěte v rodině s využitím dat FFS. Analyzuje přitom jak pravděpodobnost narození třetího dítěte, tak postoje a hodnotové orientace týkající se dětí, rodiny a profesionální kariéry u žen s různým stupněm vzdělání.

Zich, F. (ed.): *Regionální identita obyvatel v pohraničí. Sborník příspěvků přednesených na konferenci „Evropská, národní, či regionální identita?“*

konané dne 3. 10. 2003 v Praze. Praha: Sociologický ústav AV ČR 2003, 262 s., 147 Kč

Studie a diskusní příspěvky z konference uvedené v tomto sborníku ukazují na složitost zkoumané problematiky. Vynikají zejména významné souvislosti národních historických tradic s rozdíly v národní identitě a mentalitě Čechů, Němců a Poláků.

První část obsahuje studie shrnující poznatky z dlouhodobého výzkumu biografické a regionální identity a mentality obyvatel Euroregionu Nisa se zvláštním důrazem na otázky regionální identity české části tohoto regionu.

Druhou polovinu tvoří příspěvky přednesené na konferenci, které se týkají některých obecných souvislostí evropské integrace a jejích kulturních konceptů, spolu se studiemi, které informují o výsledcích výzkumů identity a vztahu obyvatel k evropské integraci provedených v jiném prostředí (mimo Euroregion Nisa).

Objednávky přijímá a vyřizuje:

Tiskové a ediční oddělení, Sociologický ústav AV ČR, Jilská 1, Praha 1, 110 00,

tel.: +420 222 221 761, fax: +420 221 183 250,

e-mail: Eva.Strnadova@soc.cas.cz, <http://publikace.soc.cas.cz/>